

LUCEAFĂRUL

SUMAR

Iosif Șterca-Șuluțu de Cărpiniș	O. T. Codru
Din Henric Heine (poesie)	Ludovic Daus
Pagini străine	George Murnu
Supt lună (poesie)	Ludovic Daus
Premiul „Luceafărului”: Aurel cere bani * *	
Cronică și notițe. — Cărți și reviste. — Poșta redacției.	
Ilustrații: Iosif Șterca-Șuluțu. Crucifixul de Michel Angelo.	

Abonament.

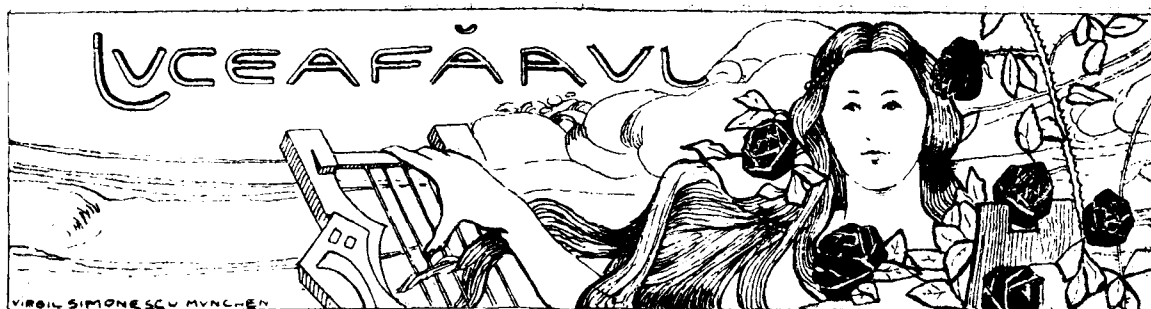
Abonamentul se plătește înainte! Pe un an : 12 cor. ;
pe $\frac{1}{2}$ an : 6 cor. Pentru învățători, preoți săraci și studenți; nu-
mai pe un an : 7 cor. — În România : un an : 16 lei ; $\frac{1}{2}$ an : 8 lei.
Pentru preoți învățători și studenții din România, numai pe un an
12 lei. — Un număr 50 bani, în România: 65 bani.

Autorii români, cari doresc ca revista noastră să ia notă
despre operele lor, sînt rugați a trimite redacției cîte un exemplar.

Premiul „Luceafărului“ a fost întimpinat de pretutindenți
cu interes viu. În numărul de față începem publicarea lucrărilor
înterate. Condițiile se pot ceti în numărul 14—16.

Mutîndu-se administrația în str. Zöldfa 7, rugăm să ni se
trimită mandatele la această adresă.

Coperta acestui număr e lucrată de *D-șoara Lili Vincenz* din
Craiova.

IOSIF ȘTERCA-ȘULUȚU DE CĂRPINIȘ.

Alegerea de președinte al fruntaușei noastre instituțiunii culturale „Asociațiunea“, e un moment destul de important în viața noastră culturală, pentru ca noi ucenicii condeiului s'o învrednicim de atențiunea cuvenită.

Faptul, că adunarea generală a „Astrei“ din Timișoara a proclamat, unanim și cu multă reverință, de președinte al ei tocmai pe una dintre cele mai venerabile figuri, cari împodobesc Panteonul nostru național, ne umple inima de bucurie și de nădejde într'un viitor mai bun. În sinul „Astrei“, acest eveniment credem că înșamnă inaugurarea unei munci serioase și a unei activități disciplinate, care va desăvârși sporul greoi de pînă acuma, și va înmulți prin fapte cumpănite meritele acestei instituțiuni.

E bine ca și marele public să-și dea samă de trecutul și virtuțile persoanei căreia un popor i-a încredințat o misiune atît de sfîntă și grea, de aceea găsim potrivit a enara pe scurt momentele mai importante și mai caracteristice din viața noului președinte.¹

Di Iosif Șterca-Șuluțu de Cărpiniș e vlăs-

tarul unei ilustre familii din munții Apusenî, despre care G. Bariț scrie: „Familia Șt. Șuluțu de Cărpiniș și Aron de Bistra, e una din cele mai renumite și binecuvîntate de Dumnezeu, între două sute cincizeci de mii familii din Transilvania.“² În trecutul acestei familii sînt innădite multe clipe de entuziasm înălțător și multe momente de mîndrie națională a Romînilor din Ardeal. Atunci, cînd se va urzi istoria neamului romînesc din Ungaria ea desigur va figura pe cele mai frumoase pagini din trecutul nostru.

Di Iosif Șterca-Șuluțu e fiul marelui român Ioan Șterca-Șuluțu (n. la a. 1796, † 1858), e nepot de frate al Mitropolitului Alexandru și strănepot al episcopului Petru Paul Aron de Bistra. Casa tatălui d-sale, tribunul dela 48 și sufletul operațiunilor militare ale acelor vremuri crîncene, era cuibul planurilor mărețe izvodite de fruntaușii neamului romînesc din Ardeal și de refugiații politici din România. Tatăl, ca și fiul mai mare, Dionisie, (n. la 1825 † 1897), — care a organizat garda națională din Arad și Abrud-sat și care și-a testat toată averea, de 40,000 coroane, pentru scopuri naționale — au fost în tot-

¹ Datele biografice și toate informațiunile le luăm din *Memoriile* dlui Șuluțu, din «Enciclopedia Romîna» și din niște prețioase notițe ce le avem la îndămînă.

² «Transilvania» din 1877 Nr. 24.

deauna naționaliști convinși și însuflețiți, luînd parte activă și intensivă la toate mișcările naționale și culturale românești ce au durat cursul veacului trecut.

Fiul al doilea, Iosif, s'a născut în 10 Septembrie 1827 în Cîmpeni. Studiile și le-a făcut în Cluj, Murăș-Oșorheiu și în Budapesta. Dela 1849—61 a ocupat mai multe funcțiuni în administrație; la anul 1861 a fost ales de vice-comite al comitatului Cetatea-de-Baltă; la 1863—4 a fost deputat în dieta din Sibiiu, iar dela 1869 a funcționat în calitate de consilier la Tribunal pînă la a. 1881, cînd, în urma atitudinii d-sale neplăcute cercurilor oficiale, a trecut în pensiuie.¹

Ca funcționar de stat superiorii săi maghiari și nemți, președinți de tribunal, comiți supremi, contele Béldi Ferencz și Bethlen Farkas, apoi cancelarul curții imperiale contele Francisc Haller, au scos în relief în decretele lor, — publicate și în „Gazeta Trans.” — caracterul, capacitatea, imparțialitatea, cultura superioară și ambițiunea d-sale de a fi întotdeauna corect.

Cel ce vrea însă să cunoască sufletul curat și românesc al D-lui Șuluțu trebuie să citească scrierile sale.

„Scrierile mele, în formă de monografii, biografii, schițe istorice, au avut un singur scop: eternizarea și restabilirea adevărului asupra întîmplărilor, mai ales a faptelor săvîrșite de poporul român și de conducătorul poporului, Avram Iancu. A întări pe Romîni în credință și pietate; a-i desvolta ambițiunea națională și mîndria pentru tot ce-i strămoșesc; în fine a-l infiltra adevărată independență sufletească” — ne spune singur, așa de sincer, dl Șuluțu.²

Aceste scrieri au într'adevăr mai ales valoarea unor prețioase izvoare pentru evenimentele din '48. Ele aruncă însă o lumină fericită și asupra personalității autorului. Ele ne spun că din frageda

tineretă era un însuflețit adept al celor mai liberale și democratice principii. La 15 Martie 1848 îl vedem luînd parte activă la mișcările frumoase ale tinerimii ungare din Pesta. La liberarea întemnițaților politici Tancs ts și Murgu la parte și d-sa, iar pînă cînd Petőfi a declamat celebra poezie revoluționară „Talpra magyar” era în imediată apropiere.¹ Intimitatea dlui Șuluțu cu tinerii din Pesta ni-o dovedește și faptul, că matadorii revoluției² l-au cercetat în luna Maiu 1848 la casa părintească în Abrud, unde au stat 8 zile. Atunci a condus d-sa pe Vasvári la Iancu în Vidra, unde între acești doi a avut loc celebrul schimb de vorbe.

În „Memorii” dl Șuluțu ne povestește luptele Romînilor din Munții-Apuseni cu Hatvani și cu Kemény Farkas, apoi catastrofa Abrudului, restabilind adevărul istoric adoptat și de Unguri chiar și în ceea ce privește personalitatea lui Iancu, pe care nu-l mai numesc tăciunar, bandit și laș, ci tînăr idealist, cum erau Petőfi și Vasvári ai lor.

În ceea ce privește valoarea „Memoriilor” dlui Șuluțu, credem de nimerit a reproduce cuvintele lui G. Barițiu.³

„Domnul Șuluțu este unul din puținii scriitorii originali și vom spune pentru ce. Dînsul este original pentru că e înzestrat cu un spirit de observare din cele mai perspicace, dotat cu un tact fin și profund cunoscător al oamenilor și relațiilor sociale și politice din patria sa; cu o vastă experiență consumată, are în totdeauna curajul opiniei, al sentimentelor și al convingerilor sale.

Încă nimeni n'a fost în stare a răsfîrîge nici unul din prețioasele descoperiri și adevăruri istorice, pe cari distinsul autor ni le-a împărtășit în scrierile sale de pînă acum. Nu, pentru că cele ce ne spune domnul Șuluțu în scrierile sale sînt purul adevăr, nefalsificat, garantat

¹ Cf. «Enciclopedia Romîna», tom. III. p. 1042.

² Cf. *Memorii* VI. p. 127. Tot acolo vezi și numele bărbajilor cu nume, cari s'au exprimat elogios despre scrierile dlui Șuluțu.

¹ «Il țineam de-un picior» Cf. *Memorii*, VI. p. 223.

² Vasvári Pál, Vidács János, Lisznyai Kálmán și Gajzágó Salamon.

³ «Observatorul» Nr. din 2/5 1883.

prin documente autentice, prin puritatea sentimentelor și a caracterului său personal, pe care nimeni nu va cuteza să-l tragă nepedepsit la îndoială."

Părți din „Memorii“, (o femeie eroică) sînt reproduse și în cărțile didactice din România. Guvernul nostru a oprit această carte din motiv că ațîță dușmănia dintre Romîni și Unguri.

Pelîngă „Memorii“ dl Șuluțu a scris în „Enciclopedia Romîna“ peste 80 de ar-

ticole, cele mai multe istorice și referitoare la evenimentele din 48. Astfel amintim : monografia Abrudului, biografia lui Iancu, a prefecților și tribunilor cari au luat parte la luptele din 48, a lui Dragoș și Dobra etc., cari au importanța că sînt povestite de un martor ocular neexcepționabil. Vrednice de remarcat, tot din aceeași publicațiune, sînt „Iobagii“ și „Valachii.“

Coloanele „Gazetei“, „Federațiunii“,

IOSIF ȘTERCA-ȘULUȚU.

„*Observatorului* și ale „*Transilvaniei*“ — în care nime n'a scris mai mult afară de Barițiu — sînt pline de studii și articole, cari apără trecutul și drepturile noastre naționale.

Di Șuluțu s'a ocupat, fiind foarte competent, și cu literatura vînătorească, și a dovedit că țaranul român, care în „*Vadászlap*“ — aflătoare și pe masa M. S. Regelui — e batjocorit, scriindu-se afirmațiunea ridiculă că fuge ca un laș de urs¹, — a fost din vechime superior ca vînător popoarelor conlocuitoare.

Di Șuluțu s'a distins și ca polemist rezolut, care și-a apărut întotdeauna afirmațiunile cu mult rezonament și cu o puternică îndărătnicie. Lăsînd la o parte polemicile d-sale cu istoricul G. Barițiu, amintim discuțiunile ce le-a purtat cu Ovári, Ürmössy Lajos și cu renumitul general Klapka².

Meritele d-lui Șuluțu ca Român în viața socială sînt tot așa de mari ca și cele pe terenul cultural. A luat parte la toate conferințele, congresele naționale, a fost membru în dieta din 1863/4, apoi în comitetul partidului național dela 1881—84. Ca funcționar de stat a avut mult să îndure dela superiorii săi, dar întotdeauna a știut a suprapune, cu cinste, interesele de obște celor personale.³

În „*Gazeta Transilvaniei*“ Nr. 177 din 1904 ne spune singur: „Eü din parte-mi mi-am făcut datorința față de poporul Român, din frageda mea tinerețe. Am făcut dreptate și am împedecat de a i-se face nedreptate țaranului, în toate ocaziunile, timp de 30 ani, cît am stat în serviciul

statului. Ce a cîștigat țaranul, fostul iobagü și comunele iobăgești cu ocaziunea comasărilor, a segregărilor de păduri și pășuni; în procesele urbariale pentru moșiile țărănești; pentru dreptul de a ținea țîrg (mărturie); pentru dreptul de crișmărit etc. valorează sute de mii de floreni. La înființarea Asociațiunii, cînd aceasta n'avea altă avere, afară de una mie floreni dată de episcopul Șaguna și două mii floreni dați de mitropolitul Șuluțu, am pornit ca vice-comite pe sate, luînd pe lîngă mine pe protopopul gr.-or. Almășan și pe preotul gr.-cat. Tilea și am încheiat contracte cu comunele românești, prin ce s'a asigurat Asociațiunii o sumă de 5000 floreni.

Cînd singeraü vitejii Romîni la Plevna pentru neatîrnarea Romîniei, am pus la cale pe doamnele de român din Sibiu, ca să întreprindă o colectă, la care am scris eu 100 fl. în bani, altă sută în broșuri și două lăzi de scamă fină. Era p'aci să-mi pierd poziția. Pentru zidirea școlii civile de fete am dat 100 fl. Pentru zidirea unei aripi la gimnaziul din Blașiü 100 fl. Pentru muzeul istoric-etnografic 100 fl. Și numai cu greu s'ar putea găsi o listă de dați Doamne pentru scopuri culturale și naționale, pe cari nu s'ar afla numele meu cu sume considerabile. Toate aceste le-am făcut în tăcere, fără nici un reclam, de care n'am trebuintă, ci le-am făcut pentru că iubesc pe țaran cu toată puterea sufletului meu.“

Viața d-lui Șuluțu e împletită cu cele mai importante momente ale Asociațiunii. Pe lîngă cele mai sus înșirate, la a. 1881, cînd guvernul a interzis Asociațiunii aranjarea unei expozițiuni, d-sa împreună cu dl Partenie Cozma și dl Eugen Brote s'au constituit într'un comitet privat și cu multă osteneală și jertfă au reușit să-și realizeze planul: au aranjat expozițiunea care a stors pe acele vremuri admirațiunea tuturor.

Cînd comitetul central al Asociațiunii a modificat statutele, d-sa a fost acela care a pretins ștergerea dreptului rezervat

¹ Dovada cea mai desmințitoare e satul meu din crierii Carpaților, de sub poalele «Călimanului», unde nu-i puț de Român care să nu fi dat binețe «cumătrului». Numai fie-fertat moșul meu a tras pîlea la vre-o 25.

² Cf. «*Transilvania*» Nr. IV, a. 1900 și «*Memorii*» VI pag. 159—189, de unde se poate convinge oricine de finuta deamă a dlui Șuluțu în mișcările dela 1859.

³ Cf. «*Gazeta Trans.*» Nr. 24 din 1868. Din persecuțiunile ce le-a suferit pe vremea absolutismului e de ajuns dacă amintim decretul guvernatorului Lichtenstein din 1 Iunie 1859 Nr. 2316, care-l amenință cu destituire fiindcă «nu s'a înfiorat a se numi de un aderent al Unirii Moldo-Valachiei.» Cf. »*Memorii*» IV. pp. 41—50.

guvernului ungar de a aproba alegerea președintelui. Prin luptă energică au reușit să înlăture această tutelă danaică, împrejurare pe care astăzi dl Șuluțu o știe mai bine aprecia.

Tot d-sa a propus în numărul festiv al revistei „Transilvania“ ca adunările generale să îmbrățișeze tot teritoriul locuit de Romîni din Ungaria.

Cînd comitetul central a decis zidirea unei școale de fete, pe banii colectați pentru o academie romînă, dl Șuluțu a luptat din greu pentru reușita planului. Ca delegat permanent al comitetului central și astăzi se interesează de mersul acestei școale ca un bun părinte.

Orice idee nobilă s'a ivit, dl Șuluțu, care nu cunoaște invidia, „boala romînească“, cum o numise d-sa mai anii trecuți, a sprijinit-o întotdeauna. Astfel

a fost subvenționarea școalei de fete și înființarea mesei studenților din Sibiu. D-sa a fost un urzitor al ideii de a se scrie „Enciclopedia Romînă“ și de a se clădi „Muzeul național“, pentru care ostenește zi de zi îndemnînd și controlînd.

În 1902 a propus în comitetul central „Unificarea limbii literare și a ortografiei“. Idee care a fost mult discutată, dar a cărui realizare, durere, înaintează încet din cauze independente de voința celor cu bune intențiuni.

Aceste sînt mărturiile despre viața și activitatea noului președinte al Asociațiunii, adunate în grabă, ce e drept, dar îndestulitoare pentru a ne întări încrederea ce trebuie să o avem în persoana aceluia, dela care așteptăm o nouă și mai fericită zodie în viața *Astreii*.

O. T. Codru.

DIN HENRICH HEINE.

O da! pe-obrajii tăi în floare
E primăvară și lumină,
Dar tot' în inima ta moare,
Căci vai, țî-e inima 'n ruină!

I-a seama! Teme-te odată
Obrajii tăi ruini să pară,
In timp ce 'n inima 'n viață
Tu veî simți că-î primăvară!

Ludovic Daus.

PAGINI STRĂINE.

Din literatura neogreacă.

Aristotele Valaoriti (1824—1879) e cea mai de seamă personalitate în literatura poetică a Greciei moderne. Adăpat la izvorul nesecatei poezii a naturii și a cîntecului popular, el, cu talentul său viguros, a creat opere originale de o adevărată valoare poetică și a dat limbei neogrecești cea dintîi îndrumare pe calea desăvîșirii. El în multe privinți poate fi considerat ca Alexandri al Grecilor. Amîndoi au avut modeluri în literatura franceză și au atins aceleași coarde, împrumutînd subiecte din popor și din istoria națională și cîntînd idealuri și sentimente care au fost ale contemporanilor lor; deosebirea e că Valaoriti e mai unilateral și n'a încercat alte genuri literare. O altă mare deosebire între dînsii e că pe cîtă vreme Alexandri a avut o înfrîurire uriașă asupra poporului român, dimpotrivă, lucrarea poetică a lui Valaoriti, deși nu mai puțin frumoasă și puternică, a rămas fără efect durabil și intenziv asupra poporului grec. Pentru cunoscătorii adînci ai împrejurărilor din Grecia acest fenomen curios își are o explicație firească. În literatura neogreacă există și persistă un dualism de formă și de fond, care se urcă pînă 'n epoca bizantină, slăbește sub domnia Turcilor și răsare azi covîrșitor. Pedantismul scîrbos, hrănit de tradiție și grandomanie și sprijinit de stat, de biserică și școală, încearcă să curme pulzul vital al națiunii, altuindu-i ramura verde pe putregaiul unei lumi moarte de două mii de ani. O muncă deșeartă, istovitoare, a cărei urmări funeste neamului lor, puținii Greci cumînți le văd cu groază și încep să dea alarma, dar glasul lor e glasul celui ce strigă în pustiu — cel puțin pînă acum. Un proces analog s'a petrecut și la alte popoare, la Italiani, la Romîni. Dar cei dintîi au știut de mult să se emancipeze de supt tutela limbei latine și să-și afirme propria individualitate prin genii nemuritoare; iară Romîni, plini de bun simț și spirit practic, au dezlegat problema în chip firesc și fără zguduiri seculare.

De ce grozavă năpastă au scăpat Romîni lepădîndu-se de opera lui Maxim și Laurian, o

putem afla de la Greci, unde scriitorii naționali, care se inspiră și scriu în limba poporului, sînt socotiți de eretici și oropsiți pretutindenă. Masele inconștiente, lipsite de carte sau crescute greșit, urmează pilda celor de sus, așa că scrierile, alcătuite în graiul viu și menite a mărgini influența fatală a cărțurilor atotputernici, abia găsesc un răsunset slab în popor, și zac la anticare ca niște vrafuri mîncate de molii și acoperite cu praf, sau slujesc băcanilor de învălit grămezile de stafide și măsline.

Nu e de mirare deci că Valaoriti, deși fruntaș între scriitorii naționali, a fost puțin gustat și prețuit.

Pentru a înțelege și mai bine acest lucru, după părerea mea, trebuie să adăogăm și un alt motiv, nu mai puțin vrednic de luat în seamă. Valaoriti (cum arată și numele Valaor-Bălaur, cu sufixul grec — itis) e originar din Epir, de la Pind, și prin urmare de origine romînească; și măcar că, emigrînd de mult în Grecia, *simția grecește și se ținea de grec*, dar *singele lui, dar firea lui întregă nu putea să-l dezmință în opera lui literară*. El ni se înfățișază ca o făptură vînjoasă și verde ca brazii Pindului, ca un muntean care a moștenit din belșug vloga sănătății și a tăriei multor generații născute și crescute în aerul și libertatea pădurilor, înzestrat cu apucăturile și instinctele specifice ale poporului român, mai primitiv, mai rural, mai sălbatec de cît poate fi un reprezentant al rasei grecești cu caracterul eminent *orașănesc*. Interesant în această privință e cea ce ne spune un biograf a lui, cumcă „poetul nu putea scrie un vers pînă cînd — din inzula Leucada (Santa Maura) unde locuia el — nu'și arunca privirea în fața lui, spre munții Pindului care se pierdeau departe în nori“, — atît de dragă, instinctiv, îi era patria părinților și străbunilor săi! Dar nu numai pe el ni l-a zmulș și înstrăinat vitrega soartă a romînizmului din Turcia și Grecia, ci și pe alți trei poeți însemnați: pe *Riga din Veleștin* (1754—1798), cîntărețul și martirul libertății; pe *Zalocosta* (1805—1858), poetul liric adeseori egal cu Valaoriti, și în sfîrșit pe compatriotul său *Cristalli* din Săra

(comună românească din Epir), un tânăr mult promițător, dar prea de timpuriu răpit de moarte.

Valaoriti e binecunoscut publicului european prin diferite traduceri și studii făcute de străini asupra lui. Până acum nu cunosc din el o traducere în limba română, cu toate că autorul ca român de origine și artist, merită o îndoită atenție din partea noastră. Fie traducerea de față un îndemn pentru a-l cunoaște mai de aproape și-a prețui o forță pierdută din marea energiei românești!

FUGA.

— «Dă-mi calul, Brioni, dă-mi calul să zbor!
Vezi Suli¹ la mijloc ne strânge.

Dă-mi calul de grab', aud gloanțele lor
Cum șueră calde, setoase de sânge.

Brioni, mai iute. O clipă de'i sta,
Din ghiara lor n'oiți mai scăpa.

Dă-mi calul! Îmi pare că văd fustanela
Vrăjmașului crunt, a lui Lambru Giavela.

Brioni, tu nu-l vezi? Ca moartea rinjind
Se 'nviforă, spada 'nvirtind,

Se 'ntunecă ochi'mi și inima 'nghiață,
Mă mistue, pîere sârmana-mi viață.

Virtej furtunatic ori lacom potop
Mă 'nghite cu volbura-i ca pe un strop.

¹ *Suli* e un ținut muntos în Epir, patria vitejilor Sulioși, un trib albanoromân, a cărui rezistență eroică la atacurile puternicului vizir Ali-Pașa, satrapul Epirului, îi-a făcut numele vestit în întreaga Europa. Luptele lor cu Ali avură loc la începutul veacului trecut. Căpetenia lor, cum se vede mai la vale, e Lambru Giavela, care e îmbrăcat în *fustanelă* (o cămașă scurtă și cu multe cute), purtată de Albaneji și haiducii. Ali-Pașa, venind cu putere multă să supue pe rebelii Sulioși, e silit să fugă rușinos și să se ascundă în reședința lui din *Ianina*, capitala Epirului. Poetul ni-l prezintă în momentul când, simțind primejdia, strigă lui Brioni, omul său, să aducă frumosul său fugar spre a-l scăpa cu fuga.

Spre mine privirea-î o văd înholbată.

Cu spada-î vrea pîeptu-mi adînc să-l străbată.

Simt fterul în mine, simt pîeptul meu rupt —

Auzi'! mă chiamă să lupt.

Mă arde suflarea-î uurdară de ghîaur;

O vezi-l asupra mea ca un balaur!

Dă-mi calul! Că 'n vale acum umbrele curg

Și pot să mă pierd în amurg.

Acuma, cînd steaia-î se sînge 'n mormîntu-î,

O Lună, Ali-Pașa te roagă să-l mintu!

* * *

În față-î stă mindru fugarul privind

Ca corbul de negru sclipind,

Cu șaua de aur, potcoave de-argint...

El bate și scurmă pămînt din copite,

Zăbala din gură-și înghite

Și nările 'ntinse și late

I spumegă rumene și sîngerate.

Aude războiul, nechează, cîflește,

Sălbatec în juru-î privește,

Și coama-î tresare și coada 'n fior,

'Și mlădie trupul drept șarpe ușor.

Și sprinten ridică piciorul dintii,

Străluce potcoava 'n călcîi;

Și totu-î mindrețe și totul tărie —

Păcat pentru fugă menit el să fie!

Giavela se uită, de pizmă oftează

Și buzele-și mușcă și-amar lăcrimează:

— «Roib falnic, călare pe tine

Aș face Ianina

Să mi se 'nchine!»

Dar calul de coamă ia pașa 'nghețat

Și 'ncalecă, — l-a 'ncalecat,

Și iute ca glontele fulgerător

Se pierde prin umbră de neguri și nor.

George Murnu

SUPT LUNĂ.

Mî-ai zis: — „O sărutare îți dau cu voie bună,
Dar martoră ne fie o rază de lună!”

E luna sus! de raze tot ceru-î luminat...
Te chîem! Tu fugi zglobie și nu m'ai sărutat.

Petreci cu-a mele lacrimi și rîzi ca o nebună...

l-a seama! Poat'-ei plînge, cînd nu va mai fi lună.

Ludovic Dauș.

PREMIUL „LUCEAFĂRULUI“.

I.

Aurel cere bani.

— Schiță din viața dela sate.¹ —

Popa din Răstoci șede pe prispa casei cu cotul stîng rîzimat pe genunche și cu capul proptit în palmă. Gîndul îl poartă iară, ca de atîtea ori, prin depărtările vremilor trăite și pe la pragul celor viitoare, pe cari Dumnezeu doară se va îndura ca să le deie mai senine și mai îmbelșugate. Printre frunzele frăgarului crescut lingă casă, citeva raze de soare se scoboară și se joacă pe părul și pe obrajii popii, i gîdile genele, i sărută ochii mari albaștri și i-se ascund prin barbă. Dar popa stă nemișcat. Nicî jocul razelor, în cari se leagănă frunzele frăgarului, nicî căldura lor nu-l turbură. Tot stă popa așa și gîndește, gîndește, numai el mai știe cite gîndește și fața lui, cam suptă, dar frumoasă încă, se îmbujorează și ochii i strălucesc supt lumina și sub căldura razelor de soare, orî supt gîndurile îndepărtate și ademenitoare, cari îl mîngăie.

Valeria e în casă la lucrul ei de mîină. Preoteasa cu copiii cei mai mici e dusă în grădină, ca să aducă buruiene pentru purcei și nu e nimeni de aproape, cine să sparie gîndurile popii. Galițele strigă toată ziua ca în ghiare de uliu, dar cu ele s'a obicînit popa. Se miră el și nu înțelege, ce să fie, că galițele lui nu mai tac din gură. Abia se împrăștie dela mîncare, giștele încep să gîgăiască, rațele să răcăiască. Din curtea vecinului nu se aude un glas de galiță cît e ziua de mare.

Cine știe pînă cînd ar sta popa cu cotul pe genunche și cu capul în palmă și ar tot gîndi. Dar portița dela uliță scîrțăie și se deschide în laturi. Popa se scoală să vază cine e și îl vede pe Bălu, straja satului.

— Viață bună, să deie Dumnezău, domnule părinte.

— Sănătate bună. Dar ce ne aduci?

Bălu aduce o mîină de scrisori, dar nu apucă să deie răspuns, ci se răpede la portiță și de acolo la uliță.

— Ei, limbricii dracului! Da iute ați simțit că vi-i lumea slobodă.

»Limbricii dracului» sînt purceii popii, rotunjori, netezi și sprinteni, cari scăpasără la uliță cînd a intrat Bălu. Bălu haida după ei, tot schiopătînd și legănîndu-se. Popa iese în portiță și privește în urma Bălului și a purceilor, cum se gonesc dela o margine a uliței la alta și mai

intră prin ocoalele oamenilor — și îl cuprinde un neastîmpăr, cum de nu vine mai iute Bălu cu purceii. Nu pentru purcei, căci ei nu s'or perde, dar ar vrea să vază ce a venit dela poștă.

Într'un tîrziu Bălu se întoarce gifăind. Popa primește scrisorile. Cîte-va dintre ele le dă iar lui Bălu, ca să le ducă: două la învățător, una la jidov, una la Marița Crețului și să-i spună, că e dela Vasilică din cătănie. Și birăului să-i spună așa, că a poruncit dl notarăș cu poruncă dela dl solgăbirău, că pînă Duminecă după Rusalii toată peatra să fie scoasă la drum, iar a cui nu va fi scoasă va fi globit și birăului încă i va veni gloabă dacă nu s'a scoate toată peatra.

Bălu se duce în drumul lui.

Pe un plic popa cunoaște slova lui Aurel și îl desface iute. Apucînd a ceti, umbre de gînduri grele i-se înșiră pe față.

Se aude o nouă scîrțitură, cu care se deschide ușa grădinii, și popa vîrește scrisoarea cu grabă în buzunarul surtucului, încurcat oare-cum și muștrîndu-se pentru fapta sa, căci de altfel nu are obiceiul de a ascunde nimic dinaintea preotesei.

Preoteasa scutură buruienile din poală la purcei și la galițe și apoi vine în casă.

— A fost cine-va la noi?

— A fost Bălu.

— Vezi, că n'am știut să-i dau ca să-mi aducă drojdiuțe. Duminecă sunt Rusaliile și ași face vr'o prăjitură.

— Face. Dar cu ce? Pînă la drojdiuțe îți mai trebuesc multe.

— Mi-a mai rămas încă fărină din cea dela Paști.

Silvia și Mihai se țin de rochia preotesei.

— Mamă, cu compot de smeură!

— Și pășintă cu me-e, mamă! Pășintă cu me-e!

— Auzi-i?

— Lasă, că i-oî împăca eă.

După-ce a intrat în casă preoteasa cu copiii, popa o ia spre grădină, scoate scrisoarea lui Aurel și i citește sfîrșitul, pe care nu apucase a'l ceti mai înainte: «dorindu-vă sănătate și toate cele bune, vă sărut mîinile, al dvoastră iubititor fiu Aurel» — și o citește iar dela început.

Popa se întoarce de grabă din grădină și își ia bota de după ușa ca să plece de acasă.

— Dragă, eă mă duc pînă sub pădure, să vād grîul ce mai face?

— Tată, și io.

— Și io!

— Ba, voi stați acasă, că de sară e rece.

¹ Particularitățile de limbă sînt din Bihor.

Nota Autorului.

- Ia-mă și pe mine tată. Hm—m—m . . .
 — Și io, și io.
 — Ei, ce vi-am spus odată? Copii răi, ce sînteți. Vreți să vă aduc pe sfintu Niculae?
 — Tăceți, că dacă veți fi buni, v-a face mama prăjituri la Rusalii.
 — Cu compot de smeură?
 — Pășintă cu me—e—e?
 — Cu smeură și cu mere, numai să fiți ascultători și buni și sara să vă rugați frumos.
 — Mult e pînă la Rusalii?
 — Numai mine mai e. Poimîne sînt Rusaliile.
 — U-usalilili . . . Pășintă cu me—e . . .

*

Vinturile, cari aduc răcorile preste holde aŭ mai răcorit și gîndurile popii, căci prea erau înferbîntate și se încurcaseră, de nu le mai afla popa rostul.

Aurel scrie, că și-a perdut locul ce-l avuse în cancelaria unui avocat, care i dădea doauăzeci și cinci de florini la lună și se roagă să-i trimită cinci-spre-zece florini, ca să aibă cu ce trăi pînă cînd își va afla iară vre-un loc.

Doamne, cum nu i-ar trimite cu tot sufletul! Dar de unde? . . . Înainte de Paști i-a trimis treizeci de florini pentru didactru. Bine, că atunci a vîndut pe murga și a putut face bani. Dar acum? Purceiiăștia nu aŭ preț încă. Apoi rămîne gol, ca napu, numai cu găinile în ocol. Dar vine plata porției. Dar la iarnă din ce dracu — doamne iartă-mă — să mai faci bani?

Și totuși! Pe Aurel nu îl poate lăsa fără un crucer. I trebuie mîncare, i trebuie să plătească o cameră. Din ce? Fără bani e de perit.

Dar doară-doară . . . Mercuri a fost tîrgul la Cremenea. Vor mai fi făcut oamenii bănișori. Da, da . . . Căci, doară, în sat și între oameni nu ești în codru, ca să n'ai tu cătră cine te întoarce cu vorba!

Catița Cociului a vîndut giște Mercuri și ar putea să plătească florinul, cu care e datoare. Alecsa a dus bucate și ar putea și el să plătească. Ar fi cinci florini. Apoi Petre Sumănaru și Iancu . . . Popa i numără în gînd pe toți, dela cari ar avea să capete bani. Ar fi ei destui, dar cum să poți scoate dela toți de odată? Acum totuși, barem cei cinci-spre-zece florini să iasă, ori chiar și numai doisprezece, căci din cît nu s'ar ajunge va mai lua împrumut și el. Ce să facă?

Popa mai merge pînă la marginea holdei, rupe vre-o trii spice, ca să-i aducă acasă de arătare și se întoarce spre sat, socotindu și din nou dătorașii și că dela cine ar putea să capete împrumut, dacă nu i-s'ar ajunge ce va scoate dela dătorași.

— — — — —
 Cînd ciurda vine pe uliță în jos ridicînd

colbul mai sus decît casele, vine și popa pe supt grădinii. Preuteasa îl așteaptă cu cina gata: salată dubită cu slănină friptă și cu carne de porc și găluște cu brînză.

După cină popa își despovorează inima.

— Dragă, a vinit scrisoare dela Aurel. Scrie, că nu mai e în cancelarie la avocatul lui de mai nainte și cere să-i trimitem bani, cinci-spre-zece florini. Dar iată-o, citește.

— Cînd am vinit din grădină pentru ce ai tăcut cu ea?

— Lasă-mă. Mă năpădiseră gîndurile și nu știam de unde să fac ațiția bani.

— Dar acum știi?

— M'oi duce prin sat și doară voi putea să fac ceva. Alaltăieri a fost tîrg mare și oamenii aŭ făcut bani. M'oi duce pe la cari îmi sunt datori și doară-doară . . .

— «Doară» e fata dracului. Știi cît de anevoie se scot bani la oameni.

— Apoi -- ce a da Dumnezău!

Popa își ia iarăși bota de după ușe, își îndeasă pe cap pălăria de paie cu gardini late și pleacă în sat. În vremea asta oamenii sînt veniți dela cîmp și i poți afla pe acasă.

*

— Catiță! . . . Catiță! . . . Catiță-ă! . . .

Nu răspunde nimeni. Dar se deschide ușa casei și iese o fetiță cu un copil în brațe.

— Nu'i acasă mama. S'o dus în vecini după aluat, că vrea să coacă mine.

— Du-te, fătumeu, și o chiamă.

Dar Catița vine nechemată.

— Bună sara, domnule părinte.

— Sara bună. Da ce mai faci?

— Da iacă și eu, ca o femeie singură cu copiiiăștia după mine.

— Numa sănătate să fie.

— Mulțămăsc dumnitale . . . Da să faci bine să ierți de zlotu cela, că nu ți-l-am dus pînă amu. Ba cu lucru, ba cu pruncii, nici nu știu cum trece ziua. Dar dacă te-o adus Dumnezău, stai că ți-l dau.

Cît ai clipi doauă-trii, Catița Cociului intră în casă și se și întoarce cu zlotul.

— Placă, domnule părinte. Și să fii bun iertător, că n'am putut împlini mai de mult, după cum s'ar fi căzut.

— Iertăciune, Catiță. Să mă crezi, că așa îmi prinde de bine chiar amu, ca altă dată zece zloști. Mă ajung și pe mine lipsele uneori Copii acasă, copil la școală. Tot omuștie greutățile lui. Noapte bună să deie Dumnezău.

— Noapte bună, domnule părinte.

De aci popa o ia pe uliță în jos și stă la Alexa.

— Ho! Alexă! Alexă!

— Ho!

— Sara bună să deie Dumnezău.

— Sara bună, domnule părinte. Da, ia poftim pină în casă. Știu că-î fi vinit după grițarii ceta. Amu drept că e și cam demult, de cînd li-o fost terminu. Apoi ce să facem? Mi-i mai ierta domnule părinte, că și greșim cîteodată. Dar amu chiar o dat Dumnezău de mi-se nimeresc. Iată-i: un zlot, doi zloți, trei zloți, patru zloți. Patru zloți bunî o fost, domnu'e părinte? Că n'ași vrea să te smintesc nici pe dumniata, nici pe mine . . . Și mulțam, domnule părinte, de omenie, că m'ai așteptat destul. Da las, că știu și eu ce se cade. Pe Duminecă ai dela mine un cășuț frumos, proaspăt . . . Unde ești, tu Ană? Ai pe aci un caș frumos? Ia, cată unu și îl dă lui Iosif, ca să-l ducă la doamna preuteasă, că a face oarece cu el la pruncuți pe ziua de Rusalii . . . Și îți mulțam, domnule părinte. Dumnezău să te alduiască.

Dumnezău să te fie și pe dumniata și eu încă îți mulțam. Noapte bună.

— Noapte ușoară.

La Alexa nu avuse multă nădejde popa, pentrucă îl știa că e sgîrcitul satului. Fără bani nu e nici odată, dar ține de ei ca ferul. Amu se vede că a apucat de a băut atare înghițitură, că dacă bea cît de cît, se mai sloboade și la vorbă și la pungă.

Popa merge mai departe pe uliță în jos și dacă n'ar fi în uliță, doară ar juca de bucurie.

Dacă ar mai căpăta dela Petre Sumandru treisprezece, și dela Iancu doi ar fi doauăzeci și dela Mîndru trei, și cu patru dela Pașca a fi doauăzeci și șapte și cu doi dela Dreana Ciuntului și cu un zlot și cinci pițule dela Lupu. Dar apoi dela ceialalți! Dar știe el bine că dela toți nu va căpăta. Ei, de ar avea numai noroc la Sumandru.

— Dumnezău sporească laptele! Dară Petre pe acasă-ți-i, Docă?

— P'aci-s și eu. Cu ce vă putem slugători, domnule părinte?

— Viniți, doară mi-ai putea da grițarii ceia, că mi-ar fi tare sorgă de ei.

— Vai Doamne, că dacă i-ași avea, n'ași aștepta eu să ostănești dumniata după ei, că știu eu ce-î omenia. D'apoi niște grițarași, ce am făcut la țirg, i-am b'gat în doi viței că n'am scăpat de cumătru meu. Numa tot nu-mi dădea pace, ci să-î cumpăr doi viței, ca să-mi țin în parte.

— Să-î noroc la ei. Dar mai adă-ți aminte și de mine . . . Dacă mi-ai putea face barem oarece din ei.

— N'am, domnule părinte. Bate-mă doamne, de am, doară nici de sare. Nu știu cu ce a coace muferea mine.

— Nu te jura, Petre. Dacă nu mi-ar fi sorgă și mie nu i-ași cere.

— Cred, cred. Și cunosc adevărat, că m'ai așteptat destul. Da tomna amu nu mi-se lovește nici cum. I face bine și mi-î mai ierta pînă oi putea face iară o doi grițari.

— Te-oi ierta. Dară amu mi-ar fi prins tare bine. Noapte bună.

— Noapte bună, domnule părinte.

De aci în colo s'a curmat norocul popii în sara asta. Iancu e dus la lucru în Ponor și nu vine pînă Duminecă. Mîndru: ba teacă, ba pungă, că n'are și n'are. De unde nu-î nici Dumnezău nu ia. Dreana Ciuntului a zis că i-a aduce la dimineată. Lupu n'are. Savu Diacului n'are. N'are nimeni.

Din ferestrele mici se aruncă zări slabe de lumină peste uliță. De cîte ori iese popa din umbră și trece prin o zare, i-se luminează fața albă și îngîndurată. De nu l'ar cunoaște după haîne, ar gîndi cine îl vede, că e strigoî atîta i este de albă fața. Cum merge de alungul uliții, cîinii latră după dînsul, cîte-o fereastră se deschide și cîte-un cap se ivește ca să vadă de ce latră cîinii?

I vine în minte popii ca să între și pela Solomon și apucă spre ulița «din dos».

— Solomoane!

— Cine mă strigă?

— Io-s. Vină și mă apără de cine.

— Domnu părinte? . . . Sara bună. Da ce vînturi te aduc pela noi așa țirziu?

— Viu cu rugare, Solomoane. Asculta-mi-î?

— Cum să nu te ascult domnu meu, în ce mi-a fi cu putință?

— Mi-ar trebui niște bani, Solomoane, să-î trimit la prunc în Oradea-Mare. Mi-ar trebui vre-o doauă-zece de zloți bunî și nu-î am. Am umblat din casă în casă pela cine am și eu niște grițarași, da numa talerî șiștia i-am putut căpăta. Numa cinci talerî, și mi-ar trebui o cinci-spre-zece—doauăzeci. Solomoane, am vinit la dumniata că te știu că ai bani în toată vremea pe lingă dumniata și cred că m'ai putea prindori de amu pe apoi, dacă ai vrea. Fă bine, Solomoane, că te-oi asculta și eu oarecînd și-ți-oi fi mulțamitor.

— Da grea dare ai și dumniata cu domnisoru Aurel.

— Grea, grea. Dar părintele ce nu face pentru ai săi?

Tac amîndoi. Solomon tușește și își chibzuiește vorba.

— Apoi nu știu ce a fi, domnule părinte, că n'am nici eu.

— Cine să aibă dară, dacă nu-î avea d-ta?

— Hei! Amu nu-î cum era mai anțerț. Am ajuns vremuri slabe.

— Vremurile sînt învrîstăte, și bune și rele. Fie vremurile cum or fi, numai oamenii ceî bunî să nu piară. Da, spune, fără glumă, nu-mi

poți face de rînd nici cum? Îți vînd pe Bujorița, numa îmi caută banî. Știi că-i fel bun.

— Eü n'am la mine, pînă în ziuă voiü trece dealu pînă la văru-meü în Căpruța, doară va avea ei.

— Fă ce-i putea Solomoane, că tare mi-ar fi de sorgă.

— Om încerca, dle părinte. Om încerca.

Silvia și Mihaî s'au culcat. Preuteasa cu Valeria așteaptă pe prispă pînă tirziü, cînd vine popa din sat.

— Cum ai umblat, puiule?

— Iată cinci florini. Unu dela Catița Cocîului, patru dela Alecsa. Dreana Ciuntului a zis că a vini cu cei doi florini mîne dimineață.

— Numai de ar vini. Dar dela ceilalți n'ai putut scoate?

— Nu.

— Ce să facem de ceilalți banî?

— Ai vrea tu, ca să vindem pe Bujorița?

— Cum să dăm noi pe Bujorița dela casă? Suraia e bătrînă și noi rămînem fără vacă, dacă o dăm pe Bujorița. Ne stricăm prea tare așa.

— Văz eü bine, că ne stricăm, și mă tem că totuși va trebui să o vindem. Purceii nu-i ia nimeni acum. La toamnă ori la iarnă vor avea preț, vom plăti darea cu ei, îi vor trebui și lui Aurel banî, și ne vom cumpăra și nouă cite ceva pentru iarnă.

— Mi-ar fi și jale, ca să mă despărțesc de Bujorița, cînd mă gîndesc, cum i dau copii coji și o nineră. (desmeardă.)

— De nevoie multe faci ce nu ai face de voie bună.

Preuteasa tace. Tace și popa. Ce să mai zică?

Valeria tace și ea. Dar tăcerea aceasta o apasă la suflet. Mîntea ei își inchipuiește toate gîndurile grele, cari îl frămîntă pe tată-său și pe mamă-sa și toată întristarea și îngrijorarea lor se adună în inimioara ei și o silesc să bată iute-iute. . . .

Valeria grăește cu glasul sfiicios și tremurător.

— Tată. Vecinul are banî. Oare nu ni-ar da împrumut așa, ca ori să-i întorcî banii, ori să faceți tirg pe Bujorița și să i-o dai pe ea, dacă nu ai avea banii pînă la termin?

— Așa, așa. Să nu o vinzi de-odată. Doară ni-a ajutat D-zău și într'o săptămînă, două, vei mai putea face și întoarce ceva.

— Bine zice Valeria. Mă și duc să văz.

Mergînd, chipul rotund și dușos al Valeriei joacă merêu în mîntea popii.

— Odorul meü! De grabă cunoaște ea toate năcazurile.

Popa vine cam grăbit din vecini. A zăbovit mult, că îl ținu Melentie cu vorbele. Banî i-a dat Melentie dintr'o vorbă și acum nu îl mai

încape bucuria pînă cînd nu-i va arăta preutesei.

— Acum e bine.

— Ai căpătat?

— Căpătat. Să-i alduiască Dumnezău, că n'a așteptat, ca să mă rog de două ori.

— Dar și noi am căpătat ceva.

— A fost Dreana?

— Ba Florica Iancului. Zice că a fost vorbit cu bărbatul, ca să-i deie Duminecă, dar dacă a văzut că ni-s de lipsă chiar acum, s'a gîndit și a luat împrumut pînă cînd îi va vini bărbatul dela lucru.

— Apoi acum avem mai mulți de ciți ne trebuia. . . Dar nu-i nici o supărare. Dacă ar da D-zău așa de bine ca să-mi aducă și Dreana, i duc 'napoi pe cei dela Melentie și ne las numai un florin ori doi, că trebuie și pentru poștă.

Cînd s'ar gîndi ai popii, ca să meargă la culcare, portița dela uliță se mai deschide odată.

— Cine să fie oare, așa tirziü?

— Bună sara să defe Dumnezău.

— Sara bună. D-ta ești Petre? Ce mă sparii în capul nopții?

— Ba d-ta m'ai spăriat pe mine, că nu puteam dormi, pînă nu mă gîndii să vin încoace.

— Auzi, auzi.

— Domnule părinte, io am păcătuit în sara asta. Cunosco io, că am păcătuit. Io aveam banii aceia în ladă. Tumna treisprezece zloști bunî. Și am zis cătră dumniata că nu-i am, pentru că erau din prețul vișeilor și trebuie să-i dau Miercuri omului meü, cu care am făcut tirgul. Ba ni-a fost vorba așa că poate a vini el pînă în sărbătorile astea cu pașușurile și să-i dau atunci. Io te-am mințit, domnule părinte, că banii i aveam, după cum spui. Da apoi m'am gîndit și o zis și Doca așa, ca să ți-i aduc că vedem că și dumnitale ți-i lipsă și trebuie sa te ascultăm amu dară, după cum ne-ai ascultat și dumniata, că ne-ai așteptat de atîta vreme. Fii bun iertător, domnule părinte. Apoi cu omu meü m'oi împăca io, că Mercuri oi mai duce niște sumane și oi duce și griu și totuși m'oi plăti.

— I face că ajută Dumnezău.

— D'apoi oare ce să fac, domnule părinte, că io m'am scăpat de m'am și jurat, că n'am banii, și io cu ei în ladă, tumna atîția, triisprezece, banî bunî? Tare mare păcat mi-a fi?

— Știi bine, că jurămîntul e păcat mare. Dar ce ai jurat dumniata nu-i așa ca și cînd jori în capu oare-cui spre stricăciune. Apoi dumniata nici nu te-ai gîndit ce grăești cînd ai jurat.

— Bine zici, că multe scoate omu din gură, ce n'ar trebui să scoată.

— Iară dacă îți cunoști păcatul și te pocă-

ieși, Dumnezeu te iartă. Dumnezeu e bun și iartă multe. Zi un tatăl nostru, pune-ți de gând că altă-dată te-1 păzi mai bine, ca să nu te apuce gura pe dinainte și dă ceva la Sfânta Maică Biserică pentru mîngăierea sufletului dumniei-tale, o lumină, că la Dumnezeu jertfa mică e primită ca și cea mare, numai să se dele cu inima curată.

— Îți mulțam, domnule părinte, de vorbele cele frumoase. Amu mă duc mai hodinit.

Satul doarme de mult și la ferestrele popii se stînge acum cea din urmă zare de lumină.

Popii nu i vine somn, dar i vin gînduri multe, gînduri mulțumite și senine.

Iacă, Dumnezeu a rînduit cum e mai bine. Bani are acum destul. Ca dimineață va merge la poștă. Poimîne Aurel i-a primi. Așa de grabă nu i va aștepta nici el, căci știe cît de grec să fac banii de acasă. Cu banii aceștia va mai trăi el vre-o două săptămîni ori și mai mult. Pînă atunci doară și-a mai cîștiga și el iarăși ceva.

Și se înșiră gîndurile popii, multe, fără sfrîșit, pînă departe în zările de aur ale unui viitor mai bun. Îl vede pe Aurel cu diploma de doctor în drepturi, îl vede avocat tînăr . . . . Dacă va aduce Dumnezeu vremile acelea și a căuta vre-o fată, pe care să o ia în căsătorie: Lucreția domnului protopop, ori Victoria primarului din Beuș, ori pe cine va vrea Aurel, că el își va trăi viața cu ea, numai să fie din familie cinstită. Zesire dacă va fi, bine le va prinde, dar și fără zestre, numai dragoste să fie și darul lui Dumnezeu, că din ce să trăiască va face Aurel, ca avocat în Cremenea. Cuminte e băatul și apoi îl cunoaște întreg țînutul, ba neamuri, ba prietini . . . . Se vede popa în gînd la casa lui Aurel, încunjurat de

nepoți. Și cînd i vine odată, să se întoarcă, se întreabă, oare durmit-a, visat-a? Căci prea aievea i-se păruseră toate, la cîte a gîndit. Ei, cînd va aduce Dumnezeu și vremea aceea? El va putea muri, hodinit în ori care clipă, dînd mulțamită lui Dumnezeu pentru toate, de cari l-a învrednicit. Dar și mai mult i-ar fi drag atunci, ca să trăiască și să se desfăteze.

Nu doarme încă nici preuteasa. Toate gîndurile și toate bucuriile bărbatului ei le visează și ea cu ochii deschiși.

Popa se gîndește ca să o întrebe dacă doarme, ori nu, dar se teme ca să nu o deștepte din somnul cel dintîi și tușește odată, de două ori încet.

— Tu nu dormi încă?

— Nu. Nici tu?

— Nu știi ce e, că nu mi-e somn. Poate pentrucă ne-am culcat așa de tîrziu.

— Dragă, mîne dimineața am de gînd să te trimit la Cremenea. Vrei?

— Dar pentru ce?

— Să puî la poștă banii lui Aurel.

— Dar în Ponor nu se pot pune?

— S'ar putea. Dar dacă ne aduce și Dreana banii, și-oî da să mai cumperi ce știi tu că ne trebuie. Du-o și pe Valeria și i cumpără o pălărie, că mă gîndeam de mult la asta. Vin vacanțele. Poate va veni și Aurel acasă pe vre-o săptămîină-două ori și mai mult. Mai vin prietini de-ai lui. Ne-om mai mișca și noi de acasă, că destul nu ne-am mișcat toată primăvara, cît a fost tina cea mare.

Valeria nu visează ce veste o așteaptă la dimineață.

Popa și preuteasa vor adormi ei pînă dimineața. Dar cînd? Asta nu pot spune, pentru-că bucuria alungă somnul tot așa, ca supărarea.

CRONICĂ ȘI NOTIȚE.

Adunarea «Astrei» la Timișoara. «Răvașul» din Cluj a făcut «o abatere dela linia de conduită» ce-a observat-o cu o severitate benedictină pînă acuma, și a publicat «chiar fără voie» un raport «Dela Timișoara», prin care a «turburat dulcea armonie a vorbelor goale» ce s'au scris despre acea adunare în celelalte ziare ale noastre.

Și a făcut bine că s'a hotărît să tulbure armonia. Bine, fiindcă tot ce spune raportul e adevărat în cea mai mare parte. Iar adevărul trebuie respectat mai presus de toate. Presupunem că raportorul nu suferă de «marea boală romînească», că nu interesul îngust e

substratul convingerilor sale și că nu are nici o aventură de aplanat în reședința Asociațiunii. În acest caz sîntem măguliți de fericita coincidență în vederi, noi cari în numărul 18 al revistei noastre am scris un raport despre adunarea Asociațiunii la Timișoara, pe care «Rev.» îl relevă cu multă bunăvoință, fiindcă și dînsul tulbură laudele «unanime» ale ziarelor noastre. Noi, cînd am scris acel raport, nu ne-am gîndit decît la adevăr, pe care nu l-am prezintat în toată goliciunea lui, fiindcă am avut în vedere circumstanțe atenuante hotărîtoare. Cînd am sta să judecăm serios mișcarea noastră culturală — care pe noi ne preocupă — și am analiza

sever manifestările ei, ar trebui să ajungem la constatări, care nu ne-ar măguli de loc, dar nici nu ne-ar folosi. Ziaristica noastră observă o «linie de conduită» prea de tot consecventă, când e vorba să-și spună cuvântul asupra unei prestațiuni culturale. O face din motivele care ne-au reținut și pe noi să fim prea asprii, anume: Forțele noastre sînt risipite, ne lipsește unitatea călăuzitoare în toate mișcărilor, fie culturale fie politice, sîntem expuși la alîtea ademeniri și creștem în împrejurări atît de nefavorabile încît lipsa unei acțiuni comune și conștiințe n'are să surprindă pe nimeni. În astfel de stări a lucrurilor, inițiativa privată și bunavoința — dacă nu și altceva — sînt factorii principali care îndeamnă la muncă. Iar față de aceste nu poți fi decît *binevoitor*. Prin urmare și critica, care nu e o abatere dela linia de conduită a acestor reviste, încă trebuie să fie binevoitoare. — Chestiunea secretariatului prim dela Asociațiune e una din cele mai nefericite, cu care, însă, trebuie să ne împăcăm noi cei, «necompetenți», fiindcă lupta împotriva amazoanelor n'are aici o șanță de reușită. Dacă comitetul central a găsit de cuviință să recheme pe dl D. — cu care, întrecăt fie zis, n'avem nimic ca persoană — rechemat să fie! Energia și conștiințiozitatea fruntașului factor al Asociațiunei, *nădăduim*, că va limpezi atmosfera ei nebulosă și romantică. — De altfel noi avem o ziaristică serioasă care va și să-și spună cuvîntul mai cumpănitor în chestiunile de care e datoare să se intereseze și să le lămurească.

Sapientii sat.

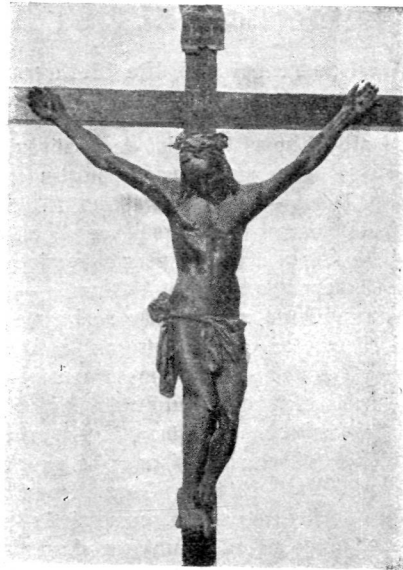
* * *

Codru.

Teatru român la Brașov. Harnicul bursier al «Societății pentru Fond de teatru român», dl Zaharie Bîrsan a făcut un bun început, dînd cu o trupă de diletanți o reprezentație teatrală la Brașov. Din raportul, cu pricepere scris, al «Gazetei Tr.» vedem că reprezentația a reușit splendid și că publicul azistent a rămas încîntat de prestațiunile debutanților. Dl Bîrsan ar face un mare serviciu cauzei, căreia și-a dedicat viața, dacă ar aranja în mai multe orașe astfel de reprezentații. Comitetul Fondului de teatru de sigur l-ar sprijini în misiunea lui de a educa pe diletanți și de-a ridica nivelul prestațiunilor dramatice dela noi. Aceasta ar fi și o pregătire și o experiență pentru alcătuirea de mai tirziu a unei trupe ambulante.

* * *

Cronică străină. La expoziția universală din St. Louis a stîrnit admirație generală o statueta de bronz (35 cm. de înaltă) a sculptorului german Walter *Lobach* din Charlottenburg. Această statueta, care a fost distinsă și la expozițiile de artă din Berlin, Drezda și München, reprezintă figura marcantă a marelui istoriograf *Theodor Mommsen*. ○ *Auguste Frédéric Bartholdy*, unul dintre cei mai marcanți reprezentanți ai sculpturii moderne, a repaosat în vîrstă de 70 ani la Paris. *Baroldy* iubia dimensiunile uriașe. Afară de multe alte

Crucifixul de Michelangelo.

statuii-colosuri, a creat celebra statuie a «*Libertății*» din portul New-York. Zeița libertății, o figură măiestroasă turnată din bronz și înaltă de 46 metrii, ține în mîna stîngă o făclie, care asemenea diademei din părul zeiței, răspindește în depărtări mari orbitoare lumină electrică. Statuia aceasta a fost dăruită Americii de către poporul francez la 1886. ○ Profesorul *Henry Thode* (Heidelberg) a făcut de curind o descoperire ce-a umplut lumea artistică de bucurie. În biografia maestrului pictor italian *Michelangelo*, publicată la 1553, se face pomenire de un crucifix sculptat în lemn și dăruit de către *Michelangelo* starețului dela *Santo Spirito* în Florența. Opera asta pînă acum trecuse de pierdută pentru veci. Cu prilejul unei călătorii, numitul profesor o descoperi însă în mănăstirea dela *Santo Spirito*, așezată între alte două crucifixe. ○ *Nizza*, orașul cerului veșnic senin, a serbat zilele trecute amintirea unei poete vechi, de care pe vremea sa vorbisera cu admirațiune *Lamartine*, *V. Hugo*, *Chateaubriand*, *Dumas* și alții. *Agata Sofia Sasserno* (1814—1860) saă cu numele ei de scriitoare *Desbordes-Valmore*, a fost poeta libertății. De libertatea și independența patriei sale (Italia) visa în toate versurile ei duioase, cari i-au cîștigat numele de *Sappho dela Nizza*. ○ În toamnă la teatrul comunal din Graz s'a prezentat opera intitulată «*Gemma*» a contelui Géza *Zichy* care a fost reprezentată cu mult succes la opera din Budapesta și Praga. Directorul teatrului din Graz a răspuns că în vederea demonstrațiilor ostile, ce s'au făcut în anii din urmă în Ungaria contra reprezentațiilor germane, el ca șef al unui institut artistic german refuză din principiu a primi opera unui compozitor maghiar.

CĂRȚI ȘI REVISTE.

(Dări de seamă și notițe bibliografice.)

«Sămănătorul» numărul din urmă 39, ne face onoarea ca într'un articol special, scris de distinsul tinăr V. Cioflec, să se ocupe cu redactorul nostru responsabil, dl Octavian Goga. — «cu adevărații noștri scriitori, frământătorii limbii, cari în decursul vremii au sporit cu partea lor de talent tezaurul poeziei române și cărora le datorim independența noastră literară, — am ajuns la realizarea unui așa mare număr de bogate și felurite calități, încât cine ar vrea să intre azi în literatură, trebuie să aducă noul însușiri, frumsești necunoscute încă, merite de acele cari, din capul locului, fără clintire, vestesc pe scriitorul bun de mîine», începe articolul, care urmărește ținta să prezinte și celor ce nu citesc «Luceafărul», pe poetul Octavian Goga. Drept dovadă a puterii sale poetice reproduse, comentîndu-le cu competență, mai multe poezii apărute în «Luceafărul». (Cu acest prilej mai amintim și de elogiul foileton scris acum cîteva săptămîni tot de spre dl Goga, de Ilarie Chendi în «Voința Națională» din București.) — În același număr dl Iorga publică niște prețioase impresii de călătorie: *Priveliștii dela hotarele noastre: Ada-Calè*. Găsim o poezie frumoasă de d-na Natalia Iosif și una (traducere din Gottfried Keller) *Cîntecul lui Pan de Șt. O. Iosif*. — D-na Constanța Hodoș semnează o interesantă nuvelă: «*Brădăra*». Urmează apoi o bogată *Cronică* despre cărți și reviste.

***

Ion Arginteanu, *Istoria Romînilor Macedonenî*, din timpurile cele mai vechi pînă în zilele noastre. București 1904, un volum în 8° de 332 pp. Depozit la Librăria C. Sfetea. (Pețul 5 lei.)

E prima carte care ne povestește sistematic trecutul fraților noștri Macedonenî. Ca în orîc ce lucrare începătoare e firesc, ca expunerea evenimentelor să fie ici-coalea eronată și incompletă. Cu toate acestea lucrarea dlui Arginteanu e de o netăgăduită valoare, care face cinstea autorului harnic și cu dragoste de neam. Cercetările viitoare și observațiile binevoitoare ale celor chiemași, credem, că vor da prilej autorului ca să desăvîrșască munca începută.

***

Geografie, tom. I. Regatul Ungariei după D. Laky de D. Făgărășanu și S. Moldovan, Brașov, 1904. Editura lui H. Zeidner. Prețul: leg. 2 cor.

***

Reuniunea învățătorilor romîni dela școalele populare din protopresbiteratele Arad, Chișineu, Șiria, Boroșineu, Buteni, Radna și Hălmagiu, a încredințat pe vicepreședintele ei Iosif Moldovan cu «elaborarea» unui *Organ periodic-oficios*, din care a apărut Nr. 1 și 2. În acest organ ar trebui să se publice și conferențele ce se citesc la adunări, prin aceasta organul ar fi de interes în cercuri mai largi.

***

Petrea Danilescu, Album de flori, versuri, București Socecu & Cie.

Florile nu sînt tocmai pe sprinceană alese și poate nu era nici o pagubă, dacă nu se mai adunau într'un album. Noi «Frumoasa revistă», regretăm din inimă, că nu găsim nici un epitet pentru proslăvirea autorului. Poate îl vom găsi cu ocazia viitorului volum, care, sperăm, că va fi frumos... ca și iluziile de poet ale lui bitului autor.

POȘTA REDACȚIEI.

Cerem scuzele cetitorilor noștri pentru regretabilele greșeli de tipar, ce s'au străcurat în «Cronica străină» a numărului nostru din urmă. Cauza e un mic accident tipografic, obvenit în momentul din urmă.

Dș. V. E. R. Traducerile sînt la redactorul nostru responsabil, care acum e absent. Îndată după sosirea lui, îi vom da răspuns în merit.

Sixtus. Vorbe multe și umflate. În fond proză rimată — slab.

Melas. «Ei» e drăguță, o recunoaștem bucuros. Am avea însă o nepretențioasă observare și propunere. D-ta îi dedici poeziile «Ei» și ni-le trimiți *noauă*. Nu s'ar putea face în oare care chip întors? Să ni-le dedici *noauă* și să-i-le trimiți «Ei.»?

Anonimă. Am umblat cale și vale pînă, am dat de omul nostru. Cu slîrpirea perișorilor de pe obraji (prin electricitate) în Budapesta, și pe cît știm în Ungaria întreagă, numai specialistul cosmetician dr. Emil Weyner se ocupă. Adresează-te lui. [Locuința: Fürdő-u. 8.]

Romeo. I dăm loc și acestela, nădăjduind însă, că frumoasa Iulietta nu se va încrede...

Gura-ți dulce e altarul,
Jertfa e sărutul meu,
Eu sînt popa, popă dornic
Să jertfesc mereu, mereu...

I. G. Bp. Regretăm foarte mult hotărîrea Dvs. de a rămînea necunoscut.

Poșta Administrației.

D-șoara Leontina Macelar, Kis-Apold. Cele două numere din urmă ni s'au retrimis cu observarea: «Ismeretlen helyre távozott.» Vă rugăm să ne comunicați adresa noauă. Abonamentul e achitat pînă la 1 Ianuarie 1905.

A P A R E :		ABONAMENTUL :	
La 1 și 15 a fiecărei luni, stil v.	Prețul unui exemplar 50 bani.	Pe 1 an 12 cor., pe jumătate de an 6 cor.	Pentru străinătate 1 an 16 franci
In România 65 bani.			

Redacția și Administrația:
I., STR. ZÖLDFÁ, 7.

Tipografia «Poporul Român» Budapesta, strada Vörösmarty nr. 60a

PROPRIETATEA ÎȘ EDITURA REDACȚIEI. Șef.-red.: ALEXANDRU CIURA. Red.-resp.: OCTAVIAN GOGA.